

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Svmma Totivs Theologiae S. Thomae Aqvinatis, Doctoris Angelici Ordinis Prædicatorum

Svpplementvm Tertiæ Partis

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Romae, 1619

De excommunicatione. Quæstio 21.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38817

re non possit: quia potestas clauium requirit pro materia aliquem subiectum, & ita alium: sibi ipsi enim aliquis subiectus esse non potest.

Ad primum ergo dicendum, quod quamuis Episcopus, quem simplex sacerdos absoluit, sit superior eo simpliciter: est tamen inferior eo, in quantum ei se ut peccatorem subijcit.

Ad secundum dicendum, quod in Angelis non potest accidere aliquis defectus, ratione cuius inferioribus suis superiores subdantur, sicut accidit in hominibus: & ideo non est simile.

Ad tertium dicendum, quod iudicium exterius est secundum homines: sed iudicium confessionis est quod ad Deum, apud quem aliquis redditur minor ex hoc quod peccat, non autem apud hominum prelationes. ideo in exteriori iudicio, sicut nullus in seipsum sententiam dare potest excommunicationis, ita nec alteri committere, nec se excommunicare: sed in foro conscientie potest alteri committere suam absolutionem, qua ipse uti non posset. Vel dicendum, quod absolutio in foro confessionis est principaliter potestatis clauium, & ex consequenti respicit iurisdictionem: sed excommunicatio respicit totaliter iurisdictionem. Quantum autem ad potestatem ordinis, omnes sunt æquales, non autem quantum ad iurisdictionem: & ideo non est simile.

QVÆST. XXI.

De excommunicatione, in quatuor articulos diuisa.

Consequenter videndum est de excommunicatione. De qua primo considerandum est, de definitione excommunicationis, & congruitate, & causa. Secundo, de eo qui potest excommunicare & excommunicari. Tertio, de participatione cum excommunicatis. Quarto, de absolutione ab excommunicatione.

¶ Circa primum queruntur quatuor.

¶ Primo, utrum conuenienter excommunicatio definiatur?

Supplementum.

N

¶ Secun-

¶ Secundo, vtrum Ecclesia debeat aliquem excommunicare?

¶ Tertio, vtrum aliquis pro aliquo temporali damno sit excommunicandus?

¶ Quarto, vtrum excommunicatio iniuste lata, aliquem effectum habeat?

ARTIC. I.

Vtrum competens sit hæc definitio excommunicationis?

86

Th. 4. d.

18. q. 2.

ar. 1. q. 1.

¶ seq.

* 1. definitio.

nisi.

AD primum sic proceditur. Videtur, quod incommunicatio sit hæc definitio excommunicationis, quibusdam posita*: Excommunicatio est separatio a communione Ecclesie, quoad fructum & suffragia generalia. Suffragia enim Ecclesie valent eis pro quibus fiunt. Sed Ecclesia orat pro eis qui extra Ecclesiam sunt, sicut pro hæreticis & paganis. Ergo etiam pro excommunicatis, qui extra Ecclesiam sunt: & eis suffragia Ecclesie valent.

¶ 2 Præterea, Nullus amittit suffragia Ecclesie nisi per culpam. Sed excommunicatio non est culpa sed pœna. Ergo per excommunicationem non separatur aliquis à suffragiis Ecclesie communibus.

¶ 3 Præterea, Fructus Ecclesie non videtur esse aliud quam suffragia: non enim potest intelligi fructus honorum temporalium, quia hæc excommunicatis non auferuntur. Ergo inconuenienter vtrumque ponitur.

¶ 4 Præterea, Excommunicatio minor, quædam excommunicatio est. Sed per eam homo non perdit suffragia Ecclesie. Ergo definitio non est conueniens.

RESPONDEO dicendum, quod ille qui per Baptismum in Ecclesia ponitur, ad duo ascribitur, scilicet ad cœtum fidelium, & ad participationem sacramentorum: & hoc secundum præsupponit primum, quod in sacramentis participandis, etiam fideles communicant. Et idem aliquis potest extra Ecclesiam fieri per excommunicationem, dupliciter. Vno modo ita, quod separetur tantum à participatione sacramentorum.

mentorū: & hæc est excommunicatio minor. Alio modo ita, quòd excludatur ab utroque: & sic erit excommunicatio maior, quæ hic definitur. Non autem potest esse tertium, scilicet quòd excludatur à communione fidelium, & non à participatione sacramentorum, ratione iam dicta*: quia scilicet fideles in sacramentis communicant. Sed communicatio fidelium est duplex. Quædam in spiritualibus, sicut sunt mutue orationes, & conuentus ad sacra percipienda. Quædam in corporalibus actibus legitimis. Quæ quidem communicationes his versibus continentur:

* in isto-
met cor.

*Si pro delictis anathema quis efficiatur,
Osi orare, vale, communitio, mensa negatur.*
Osi, scilicet ne osculum detur. Orare, nec cum excommunicatis oremus. Vale, ne salutentur. Communitio, ne scilicet in sacramentis cum ipsis aliquis communitur. Mensa negatur, ne aliquis cum eis in mensa comedat. Pramissa* ergo definitio importat separationem à sacramentis, in hoc quod dicit, Quoad fructum; & à communione fidelium quantum ad spiritualia, in hoc quod dicit, Et suffragia Ecclesiæ communia. Alia autem definitio inuenitur, quæ datur secundum separationem ab utrisque actibus: quæ talis est, Excommunicatio est a qualibet licita communione fidelium separatio.

in decre-
11. q. 3. c.
16. 17. 18
19. 24. 99
107. c. c.
3. c. 10.
* in arg.
1. 2. Disti-
nitio.

Ad primum ergo dicendum, quòd pro infidelibus oratur: sed ipsi orationis fructum non percipiunt, nisi ad fidem conuertantur. Similiter & pro excommunicatis orari potest, quamuis non inter orationes, quæ pro membris Ecclesiæ fiunt: & tamen fructum non percipiunt, quamdiu in excommunicatione manent: sed oratur, ut detur eis spiritus penitentiæ, ut ab excommunicatione soluantur.

Ad secundum dicendum, quòd suffragia alienius valent alicui, secundum quod ei continuantur. Potest autem actio vnus alteri continuari dupliciter. Vno modo, ex vi charitatis, quæ omnes fideles connectit, ut sint vnū in Deo, sicut dicitur in Psal. 138. Particeps

ego sum omnium, &c. & hanc continuationem excommunicatio non intercipit: quia iuste quis excommunicari non potest nisi pro culpa mortali, per quam quis à charitate iam diuisus est, etiam si non excommunicetur. Iniusta autem excommunicatio charitatem alicui auferre non potest, cum sit de maximis bonis, quæ non possunt alicui inuito auferri. Alio modo per intentionem suffragia facientis, quæ in aliquo fertur pro quo fiunt: & hanc continuationem excommunicatio intercipit, quia Ecclesia per excommunicationis sententiam separat excommunicatos ab universitate fidelium, pro quibus suffragia facit. *¶* Vnde suffragia Ecclesiæ eis non profunt, quæ pro tota Ecclesia fiunt; nec ex persona Ecclesiæ oratio pro eis inter membra Ecclesiæ fieri potest: quamvis aliqua persona privata possit ad eorum conversionem aliquid suffragium per intentionem dirigere.

Ad tertium dicendum, quod fructus spiritualis Ecclesiæ non solum est ex suffragiis, sed etiam ex perceptione sacramentorum & ex fructu fidelium.

Ad quartum dicendum, quod minor excommunicationis non habet perfectam rationem excommunicationis, sed aliquid ipsius participat. Et ideo non oportet quod ei totaliter excommunicationis definitio conveniat, sed solum quoad aliquid.

ARTIC. II.

82

¶ **Vtrum Ecclesia debeat aliquem excommunicare?**
Ad secundum sic proceditur. Videtur, quod Ecclesia nullum debeat excommunicare. Quia excommunicatio maledictio quedam est. Sed Rom. 12. prohibetur maledicere. Ergo Ecclesia excommunicare non debet.
¶ 2. Præterea, Ecclesia militans debet imitari triumphantem. Sed ut in Epistola Iudæ legitur, cum Michael Archangelus cum Diabolo altercatus de Moyse corpore, non est ausus iudicium inferre blasphemiam: sed dixit, Imperet tibi Dominus. Ergo nec Ecclesia militans debet alicui iudicium maledictionis vel excommunicationis inferre.

¶ 3. Præ-

*ut dicit
Magist. 4
sent. d. 18
S. G. in fi.*

¶ Præterea, Nullus est in manu hostis tradendus nisi omnino desperatus. Sed per excommunicationem traditur aliquis in manum Satanae, ut patet 1. Cor. 5. Cum ergo de nemine sit desperandum in vita ista, Ecclesia nullum debet excommunicare.

SED contra est, quod Apostolus 1. Cor. 5. mandat quemdam excommunicari.

¶ Præterea, Matt. 18. dicitur de illo qui Ecclesiam audire contemnit, Sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus. Sed Ethnicus est extra Ecclesiam. Ergo & illi qui Ecclesiam audire contemnunt, per excommunicationem extra Ecclesiam sunt ponendi.

RESPONDEO dicendum, quod iudicium Ecclesie, conforme debet esse iudicio Dei: Deus autem peccatores multipliciter punit. Vno modo, flagellis castigando, ut ad bonum eos trahat. Alio modo, hominem sibi relinquendo, ut auxilijs subtrahat, quibus a malo præpediebatur, suam infirmitatem cognoscat, & humilis ad Deum redeat, a quo superbus discesserat. Et quantum ad utrumque, Ecclesia in excommunicationis sententia, diuinum iudicium imitatur. In quantum enim aliquem a communione fidelium separat ut erubescat, imitatur diuinum iudicium, quo per flagella castigat: in quantum autem a suffragijs & alijs spiritualibus separat, imitatur diuinum iudicium, quo hominem sibi relinquit, ut per humilitatem seipsum cognoscens ad Deum redeat.

Ad primum ergo dicendum, quod maledictio potest esse dupliciter. Vno modo ita, quod in malo quod irrogat, vel dicit per intentionem, sistat: & sic maledictio omnibus modis est prohibita. Alio modo ita, quod malum quod quis maledicendo imprecatur, ad bonum illius ordinet, qui maledicitur: & sic maledictio quandoque est licita & salutifera: sicut etiam medicus aliquod nocuumentum infert infirmo, ut sectionem, per quam ab infirmitate liberetur.

Ad secundum dicendum, quod diabolus incorrigibilis est: & ideo non est susceptibilis alicuius

* *alias*, boni per excommunicationis sententiam *.
pœnam.

Ad tertium dicendum, quod ex hoc ipso quod aliquis suffragijs ecclesiæ priuatur, triplex incommodum incurrit, per tria quæ quis ex suffragijs ecclesiæ consequitur. Valent enim ad augmentum gratiæ et qui eam habent, vel ad merendum, eis qui non habent: & quantum ad hoc Magister Sententiarum dicit, quod gratia Dei per excommunicationem subtrahitur. Valent etiam ad custodiam virtutis: & quantum ad hoc dicit *, quod protectio subtrahitur; non quod omnino a Dei providentia excludatur excommunicatus, sed ab illa protectione, qua filios ecclesiæ specialiori modo custodit. Valent etiam ad defensionem ab hoste: & quantum ad hoc dicit *, quod diabolo maior potestas sæuendi in ipsum datur, & spiritualiter & corporaliter. Vnde in primitiua ecclesiâ, quando oportebat per signa homines ad fidem inuitare: sicut Spiritus sancti donum vñibili signo manifestabatur; ita & excommunicatio corporali vexatione à diabolo innotescebat. Nec est incommodum, si ille qui non est desperatus, hosti detur: non datur quasi dampnandus, sed quasi corrigendus: cum in potestate Ecclesiæ sit, ex eius manu ipsam cum voluerit eripere.

† *lib. 4. sent d. 18. §. G. circa fin.*

* *Magist. loco iam citato.*

† *Magist. post verba iam citata.*

* *ut patet ex Augusti serm. 12. in nominis serm.*

ARTIC. III.
 Vtrum aliquis pro aliquo temporali damno debeat excommunicari?

83

AD tertium sic proceditur. Videtur, quod nullus pro aliquo temporali damno debeat excommunicari. Quia pœna non debet excedere culpam. Sed pœna excommunicationis est priuatio aliquid boni spiritualis, quod omnibus bonis temporalibus præminet. Ergo pro temporalibus nullus est excommunicandus.

¶ *2. Thes. 5.*

¶ 2. Præterea, Nulli malum pro malo reddere debemus, secundum Apostoli præceptum. Sed hoc esset malum pro malo reddere, si pro tali damno excommunicaretur. Ergo nullo modo hoc debet fieri.

SED

SED contra est, quod Petrus Ananiam & Sapphi-
ram pro defraudatione pretij agri, sententia mortis
damnauit*. Ergo & Ecclesiæ licet pro temporalibus
damnis excommunicare.

RESPONDEO dicendum, quòd per excommuni-
cationem iudex ecclesiasticus excommunicatos ex-
cludit quodammodo à regno: vnde cum non debeat
à regno excludere nisi indignos (vt ex definitione
clausi ¶ paruit) nec aliquis reddatur indignus, nisi per
peccatum mortale charitatem amiserit, quæ est via
ducens ad regnum: ideò nullus excommunicari de-
bet nisi pro peccato mortali. Et quia in damnifican-
do aliquem corporaliter, vel in rebus temporalibus,
aliquis mortaliter peccat, & contra charitatem facit:
ideò pro damno temporalij illato, Ecclesia aliquem
excommunicare potest. Sed quia excommunicatio
est grauissima pœnarum; pœnæ autem medicinæ sunt
secundum Philosophum in 2. Ethic.* sapientis autem
medici est à leuioribus incipere medicinis, & minus
periculosis: ideò excommunicatio infligi non debet
etiam pro peccato mortali, nisi contumax fuerit, vel
non veniendo ad iudicium, vel ante terminationem
iudicij sine licentia recedendo, vel determinationi
non parendo †. Tunc enim postquam monitus fue-
rit, si obedire contempserit, contumax reputatur,
& excommunicari debet à iudice, iam non habente
quid contra ipsum faciat amplius.

Ad primum ergo dicendum, quòd culpæ quanti-
tas non mensuratur ex nocumento, quod quis facit,
sed ex voluntate, qua quis facit contra charitatem,
agens: & ideò quamuis pœna excommunicationis
excedat nocumentum, non tamen excedit quantita-
tem culpæ.

Ad secundum dicendum, quòd cum aliquis per
pœnam aliquam corrigitur, non redditur ei malum,
sed bonum: quia pœnæ medicinæ sunt, vt dictum
est*.

*Art. 5.
Et vide
Aug. in
nouis sct
monibus,
f. 2 & li.
3. cont.
Var. c. 1.
¶ 2 & 7.
q. 17. a. 2*

*lib. 2. c. 3.
ante me-
dium.*

*vt habe-
tur 2. q.
6. ca. 19.
Quisquis
& in Co.
Mileuit.
ca. 24. in
fine.*

*in corp.
art.*

Utrum excommunicatio iniuste lata aliquem effectum habeat?

84
vi dicitur 4 senten. d. 18. §. 6 in fi. §. 9 pra. sen. ar. 2. ad 3. super illud Mat. 16. Tibi dabo. t. 9. Hom. 26. in Euan. à medio illius. habetur 11. q. 3. e. 1. §. 27. Cap. sac. extra de sent. exc. Greg. l. 2. epi. ep. 4. post med. §. 23. q. 4. c. 23. inter quere las.

AD quartum sic proceditur. Videtur, quod excommunicatio iniuste lata nullo modo effectum habeat. Quia per excommunicationem protectio & gratia Dei subtrahitur*: quæ non iniuste subtrahi potest. Ergo excommunicatio iniuste lata non habet effectum.

¶ 2 Præterea, Hieronymus † dicit, quod est de supercilio Pharisæorum, æstimatq. esse ligatum, vel solutum, qui ligatur vel soluitur iniuste. Sed eorum supercilium erat superbum & erroneum. Ergo excommunicatio iniusta nullum habet effectum.

SED contra, Secundum Greg. * Sententia Pastoris siue iusta, siue iniusta, timenda est. Non autem est timenda, nisi aliquid noceret, etiam iniusta. Ergo,

RESPONDEO dicendum, quod excommunicatio potest dici iniusta dupliciter. Vno modo ex parte excommunicantis, sicut cum ex odio vel ex ira alius quis excommunicat: & tunc excommunicatio nihilominus habet effectum suum, quamuis ille qui excommunicat peccet †: quia iste iuste patitur, quamuis ille iniuste faciat. Alio modo ex parte ipsius excommunicationis, vel quia causa excommunicationis est indebita, vel quia fertur sententia, iuris ordine prætermisso: & tunc si sit talis error ex parte sententiæ, qui sententiam nullam esse faciat, non habet effectum, quia non est excommunicatio. Si autem talis error non annullat sententiam, habet effectum suum, & debet excommunicatus humiliter obedire, & erit ei ad meritum: vel absolutioem petere debet ab excommunicante, vel ad superiorem iudicem recurrere. Si autem contemneret, eo ipso mortaliter peccaret. Contingit autem quandoque quod sit debita causa ex parte excommunicantis, & non est debita ex parte excommunicati: sicut cum aliquis pro falso crimine in iudicio probato excommunicatur.

municatur; & tunc si humiliter sustinet, humilitatis meritum recompensat excommunicationis damnum. Ad primum ergo dicendum, quod quamuis homo gratiam Dei iniuste amittere non possit, potest tamen amittere illa iniuste, quæ ex parte nostra sunt, quæ ad gratiam Dei disponunt: sicut patet, si subtrahitur alicui doctrinæ verbum quod ei debetur. Et hoc modo excommunicatio gratiam Dei subtrahere dicitur, ut ex prædictis patet †.

Ad secundum dicendum, quod Hieronymus * loquitur quantum ad culpam, & non quantum ad penas, quæ possunt etiam iniuste infligi à rectoribus Ecclesiarum. † ar. 2. co. & ad 3. & ar pra sen. arg. 1 * loc. cit. in arg 2.

QVÆST. XXII.

De his, qui possunt excommunicare & excommunicari, in sex articulos diuisa.

Deinde considerandum est de his, quæ possunt excommunicare & excommunicari.

- ¶ Circa quod quærentur sex.
- ¶ Primo, utrum quilibet sacerdos possit excommunicare?
- ¶ Secundo, utrum non sacerdos excommunicare possit?
- ¶ Tertio, utrum excommunicatus vel suspensus possit alium excommunicare?
- ¶ Quarto, utrum aliquis seipsum, vel aequalem, vel superiorem possit excommunicare?
- ¶ Quinto, utrum aliqua vniuersitas excommunicari possit?
- ¶ Sexto, utrum semel excommunicatus excommunicari possit vterius?

ARTIC. I.

Utrum quilibet sacerdos possit excommunicare? Ad primum sic proceditur. Videtur, quod quilibet sacerdos possit excommunicare. Excommunicatio enim est actus clauium. Sed quilibet sacerdos habet clauem. Ergo quilibet sacerdos potest excommunicare.

¶ Præ-

85
Tho. in 4.
d. 18. q. 2
ar. 2. q. 1.
& seq.